

— לא ישלחו, ח"ו, לפובליק סקול: 1) תתרשם עי"ז שהיא שונה וגרועה מכיו"ח שי, 2) סכנת חברים אי רצוים וכו' ב.P.S. ועוד.

לא ישלחו, ח"ו, לפובליק סקול .. סכנת כו': ראה גם אג"ק חכ"ב אגרת ח'שצו. ח'תרסד. חכ"ד אגרת ט'קנב. חכ"ז אגרת י"שנט. ובכ"מ.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' שמשון בהרה"ח ר' חיים דוד ז"ל

נלב"ע כ"ה סיון ה'תשכ"ט

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי בנו וכלתו

הרה"ח ר' שמואל חיים דוד בן ח' שרה

וזוגתו מרת גיטל בת לויבא מיכלא

לזכותם ולזכות כל יוצאי חלציהם

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

פישר

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ נשא, י"ד סיון, ה'תשל"ו

חלק ג — יוצא לאור לש"פ שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשפ"ה

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

שבעים וחמש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

— בשנים עברו, כשלא היתה "טלוויזיא", ולא היו כל שאר הענינים הבלתי רצויים ("אלע שוואַרץ-יאָר, צי ווייס-יאָר") — היתה זו הנהגה ראוי' (וגם אז — לא בכל המקומות), כיון שלא הי' צורך לעורר על כך שיש לשאול "שאלה"... כל אחד ידע שכאשר מתעוררת שאלה, הולכים אל הרב ושואלים אותו!

משא"כ בזמננו — המצב הוא שרבנים צריכים לעורר את שומעי לקחם כדי שידעו שישנה מציאות של "שאלה", ולכן אין לרב להמתין עד שיבואו אליו, אלא עליו ללכת בעצמו ולעורר את שומעי לקחו, ולאח"ז — יוכל לפעול עליהם שיבואו אליו בשעות שיקבע עבורם, וגם אז — לא יקרה דבר אם לא יידיקו לבוא אליו בדיוק בשעות הקבועות... ובפרט שבזמננו אין המדובר אודות אזהרות על איסור קל של דברי סופרים כו' (כפי שהי' בעבר), אלא יש צורך להזהיר אודות דברים חמורים, והרי קיי"ל²⁹⁷ ש"לאפרושי מאיסורא" מותר לרב (והוא מחוייב בדבר) לפסוק דין אפילו בהיותו במרחץ (שלולא כן אסור ללמוד שם תורה או לפסוק דין²⁹⁸) — הן במרחץ בגשמיות והן ב"מרחץ" ברוחניות.

מד. ולאמיתו של דבר אין זו הנהגה חדשה שהצורך בה נתחדש בזמננו, אלא כך הי' גם בזמן שבית-המקדש הי' קיים, כדאיתא בתדבא"ר²⁹⁹ שהסנהדרין "הי' להם.. לקשור חבלים של ברזל במתניהם ולהגבי' בגדיהם למעלה מארכובותיהם.. ויחזרו בכל עיירות ישראל כו'".

והגע עצמן:

המדובר כאן אינו אודות "סנהדרי קטנה", אלא אודות הסנהדרין הגדולה, שישבו בלשכת הגזית שבבית-המקדש, והכל ידעו את כתובתם... ואעפ"כ — לא הי' להם להמתין עד שיבואו אליהם, אלא הי' להם לחזור בעצמם "בכל עיירות ישראל",

ולא באופן שנוסעים במנוחה, ונותנים להם כבוד כו'... אלא קושרים "חבלים של ברזל במתניהם", היינו שאינם הולכים בלבוש תלמידי חכמים, שהוא לבוש ארון המגיע עד הארץ, אלא קושרים חבלים במתניהם ומגביהים את בגדיהם, כדי שלא ייקרעו לבושיהם מהקוצים והברקנים שבדרך, ובזה גופא — "חבלים של ברזל" דוקא, כי אילו היו קושרים בחבל סתם — הי' החבל נקרע,

ומה עשו "בכל עיירות ישראל" — אין זה שבאו לשם כדי לומר

(297) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוספ"ה. (298) שם ריש הסימן. וש"נ. (299) פ"א.

לא. הביאור בפרקי אבות²¹⁵:

המשנה "משה קבל תורה מסיני כו'" לא באה לפרט את סדר קבלת התורה — שהרי בין משה רבינו לאנשי כנסת הגדולה היו כו"כ דורות (כפי שמונה הרמב"ם בהקדמתו לספרו יד החזקה, וכן בהקדמתו לפירוש המשניות²¹⁶), יותר מאלו הנמנים במשנה; אלא כוונת התנא היא לפרט את התכונות [דהיינו תכונות הנפש — משא"כ ענינים של הנהגה בפועל, שנמנו לקמן²¹⁷]: "התורה נקנית בארבעים ושמונה דברים כו'" [הנצרכות בתור הכנה ללימוד התורה ולמתן-תורה (שמטעם זה לומדים פרקי אבות לפני חג השבועות, זמן מתן תורתנו)].

ומפרטת המשנה, שלזה נצרכות תכונותיהם של משה רבינו, יהושע, הזקנים, הנביאים, ועד אנשי כנסת הגדולה (כדלקמן בפרטיות).

לב. ולכל לראש — תכונתו של משה רבינו ("משה קבל תורה מסיני"):

ובהקדמה — שעל משה רבינו נאמר⁴⁰ "תורה צוה לנו משה מורשה גו'", היינו שכאו"א מישראל מקבל את כל התורה כולה בירושה ממשה רבינו. וע"פ הנ"ל (ס"ו) שענינו של יורש הוא שהוא אותה המציאות כמו המוריש עצמו ("תחת אבותיך יהיו בניך"⁴⁵) — צ"ל בכאו"א מישראל תכונותיו של משה רבינו (כדמצינו²¹⁸ שעל כאו"א מישראל שיך לומר "משה שפיר קאמרת"²¹⁹).

והנה, במשה רבינו מצינו כו"כ מעלות — הוא הוציא את בני ממצרים, בזכותו ירד לישראל מן (ולאח"ז גם שאר הענינים — הבאר וענני הכבוד)²²⁰, על-ידו הי' הענין ד"שאו את ראש כל עדת בני ישראל"²²¹, הי' "דן דין אמת לאמיתו"²²² וכו';

אמנם, בנוגע לנדוד — המעלות השייכות ללימוד התורה — מעלתו של משה רבינו היא מה שנאמר עליו²²³ "זכרו תורת משה עבדי", "לפי שמסר נפשו עלי' נקראת על שמו"²²⁴ — ענין ההתמסרות ("אָפּגעבן

(215) בכל הבא לקמן — ראה גם שיחת ש"פ נשא, ט' סיון תשכ"ג סי"ז ואילך (תו"מ חל"ז ע' 59 ואילך). וש"נ. (216) הנקראת בטעות — כמדובר כמה פעמים (ראה גם אג"ק חכ"ג ע' קעד. וש"נ) — "הקדמה לסדר זרעים". ועתה י"ל פירוש המשניות בהוצאה חדשה ע"י הר"י קאפאח, ושם אכן נדפסה הקדמה זו בתור הקדמה לפירוש המשניות בכללותו. (217) פ"ו מ"ו. (218) ראה תו"ח תצוה שמו, ד. וש"נ. (219) שבת קא, ריש ע"ב. וש"נ. (220) תענית ט, א. (221) כמדובר א, ב. (222) פרש"י יתרו יח, יג. (223) מלאכי ג, כב. (224) ראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו, א. שמור"ר פ"ל, ד. וש"נ.

זיך") ללימוד התורה, עד שהוא בעצמו לימד תורה את בני, ובאופן ד"אשר תשים לפניהם", "כשולחן הערוך ומוכן כו"²²⁵.

וענינה של התמסרות זו הו"ע הענוה והביטול שבמשה, כמ"ש²²⁶ "והאיש משה עניו מאד מכל האדם גו", וכדמצינו²²⁷ שענינו של משה הי' "ונחנו מה"²²⁸ (וכמרומו גם בזה שאותיות "מה" הם התחלת וסוף שמו של משה²²⁹), ענין הביטול.

[וההדגשה בזה — ענוה דוקא, כידוע²³⁰ החילוק בין ענוה לשפלות, ש"שפל" פירושו שהוא בדרגה פחותה באמת, משא"כ עניו הוא מי שיש בו כו"כ מעלות ואעפ"כ אינו מחזיק עצמו לגדול — בדוגמת משה רבינו, שבוודאי ידע את מעלותיו, וידע שעליו נאמר "משה קיבל תורה מסיני" וכו', ואעפ"כ הי' "עניו מאד גו"'].²³¹

וענין זה קשור עם נתינת התורה "מסיני" דוקא²³², כמארו"ל²³³ "לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות (כגון תבור וכרמל שבאו שם, כדכתיב²³⁴ למה תרצדון הרים גבנונים) והשרה שכינתו על הר סיני", "דמכיך מכל טוריא"²³⁵, היינו שענין הענוה והביטול הוא כלי לתורה [וכדמצינו²³⁶ שכשאמר משה "והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי"²³⁷, נענש בזה שנתעלמה ממנו פרשה בתורה, שמה מובן שענין הענוה נוגע ללימוד התורה של משה, ולכן חסרון בענוה גרם אצלו חסרון בתורה].

ותכונה זו של התמסרות — ענין הענוה והביטול — צ"ל בכאו"א מישראל בתור הקדמה ללימוד התורה, וכמו שאומרים בתפלה²³⁸ "ונפשי כעפר לכל תהי' (אשר ענין זה הוא הכנה והקדמה ל) פתח לבי בתורתך". ודוקא עי"ז נעשה כלי לענין התורה, כי כדי שיוכל לקבל שכל התורה לאמיתתו צריך שלא יהי' משוחד מנטיותיו הפרטיות וכו', וכדמצינו²³⁹ שבעת לימוד התורה צ"ל "שפתותיו נוטפות מר".

וזהו תכונתו של משה רבינו שצ"ל בכאו"א מישראל בתור הכנה ללימוד התורה ("משה קבל תורה מסיני").

- (225) ר"פ משפטים ובפרש"י. (233) תהלים סח, יז.
 (226) בהעלותך יב, ג. (234) ראה תיב"ע ס' שופטים ה, ה.
 (227) ראה תו"א וארא נו, א. ובכ"מ. תהלים שם. וראה גם לקו"ת במדבר טו, סע"ב ואילך.
 (228) בשלח טז, ז. (235) סנהדרין ח, א. פרש"י פינחס כז, ה.
 (229) ראה סידור (עם דא"ח) קי, סע"א. ספרי ופרש"י דברים א, יז.
 [קע, א]. סה"מ תול"א ח"ב ע' תקנו. תו"מ. (236) דברים שם.
 (230) ראה תו"מ ח"פ ע' 237. וש"נ. (237) נוסח "אלקי נצור" בסוף תפלת
 (231) ראה גם לעיל ריש ע' 221. וש"נ. העמידה (ברכות יז, א). וראה לקו"ת שם.
 (232) סוטה ה, א (ובפרש"י). (238) שבת ל, ב. וש"נ.

ופירוש "המשתף שם שמים בצערו" הוא — שתפלתו היא הן על ה"כובד ראש" שלו, והן על הכובד ד"רישא דכל רישין".

וע"פ מאמרו של ר"א הקפר, שצ"ל "משתף שם שמים בצערו", היינו שכאשר ישנו ענין של צער באדם, נעשה כך גם למעלה — מובן עד כמה צ"ל הזהירות שלא לצער עצמו ("ציער עצמו מן היין"), שהרי כשמצער עצמו נעשה עי"ז צער גם למעלה.

וכמארו"ל²⁹³ "בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי" — דקאי על אדם מישראל שנתחייב מיתת ב"ד ודנוהו למיתה ח"ו, ובזה גופא — מיתה הכי חמורה, ואעפ"כ — גורם הדבר צער לשכינה!

מב. והנה, בס' תורת חיים²⁹⁴ מקשר את הענין ד"קלני מראשי קלני מזרועי" עם ענין התפילין — שמכיון ש"הקב"ה מניח תפילין" שכתובים בהן שבחיהם של ישראל²⁹⁵, הרי כאשר פוגעים באיש ישראל, הרי זה פוגע בתפילין של הקב"ה כביכול, ולכן אומרת השכינה "קלני מראשי קלני מזרועי" — התפילין שהקב"ה מניח על הראש והזרוע כביכול.

וענין זה קשור עם "מבצע תפילין" — שכדי לתקן את הענין ד"קלני מראשי קלני מזרועי", הרי העצה לזה היא להוסיף במבצע תפילין, שמניחים על הראש והזרוע.

וההתחלה בזה היא במבצע חינוך, ולאח"ז — מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה, מבצע "בית מלא ספרים" — יבנה וחכמי", וכן מבצע נש"ק, מבצע כשרות האכילה והשת"י, ומבצע טהרת המשפחה.

מג. וההתעסקות ב"מבצעים" צריכה להיות באופן ד"עשו סייג לתורה" — בכאו"א לפי ענינו:

בנוגע לבחורי ישיבה — ההתעסקות בזה צ"ל מחוץ לסדרי הישיבה²⁹⁶; ובנוגע לרבנים — עליהם לעסוק בענינים אלו עם ה"קהילה קדישא" שלהם, ולא כאותם רבנים שכבר חמישים שנה אינם נמצאים בישיבה, והנהגתם היא בדוגמת הנהגת הרבנים בשנים עברו — שהרב הי' יושב לעצמו בחדרו, או בחדר הבי"ד ("בי"ד שטיבל"), וכשהיתה מגיעה אשה לשאול "שאלה" — הי' עונה לשאלתה, ואח"כ הי' מצוה על השמש להורות לה לשוב לביתה, כיון שרצונו להמשיך בלימודו...

- (293) סנהדרין מו, א (במשנה). (295) ברכות ו, א.
 (294) לסנהדרין שם. וראה גם תו"מ חנ"א (296) ראה גם לעיל ע' 237. וש"נ.
 ע' 85.

את לשון המשנה²⁸³ "חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו", שמאחר שחלבו עכו"ם, אין הישראל יכול לראותו].

וכידוע²⁸⁴ המעשה אודות תלמיד הבעש"ט, שפעם אחת נכשל בענין הוספה מחול על הקודש בערב שבת, והטעם לזה הי' כדי שיוכל להרגיש את הצער שמצטער אדם מישראל שנכשל בחילול שבת, ותהי' לו איזו שייכות לצער זה, ואז יוכל ליתן לו תיקון.

וזהו דיוק הלשון "הרואה סוטה בקלקולה" — שמאחר שראה זאת, הרי זו ראי' שיש לו איזו שייכות לענין זה, ולכן "יזיר עצמו מן היין" כדי לתקן עצמו. ומאחר שעושה זאת כדי לתקן — אין זה נחשב שמצער עצמו מן היין.

מא. מאמר זה של ר"א הקפר קשור עם מאמר נוסף שלו (בסוף מסכת ברכות²⁸⁵) — "כל המשתף שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו": פירוש "המשתף שם שמים" הוא — ע"ד שותפים כפשוטו, היינו שישנו ענין של שותפות בין האדם ל"שם שמים" נכי מאחר שתובעים מהאדם לקיים תומ"צ, עד לאופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"²⁸⁶ ובכל דרכיך דעהו"²⁸⁷ — הרי כשהאדם מקיים זאת, ה"ה נעשה בדוגמא שלמעלה, שהו"ע השותפות].

וזהו "המשתף שם שמים בצערו" — שכאשר יש אצלו ענין של צער, הרי גם צער זה הוא באופן של שותפות עם "שם שמים", היינו שנעשה עי"ז צער גם למעלה. והיינו לפי שגופו של איש ישראל צ"ל שלם בכל הפרטים, וכאשר ישנו חסרון בגופו — בהכרח שחסרון זה נמשך מחסרון למעלה (ע"ד מארז"ל²⁸⁸ "אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא א"כ מכריזין עליו למעלה").

[לדוגמא: ידועה תורת הרב המגיד²⁸⁹ בפירוש מאמר המשנה²⁹⁰ "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", שפירוש "כובד ראש" הוא (נוסף על הפירוש הפשוט בזה²⁹¹ — הכנעה ושפלות) הכובד ד"רישא דכל רישין"²⁹². ועפ"ז נמצא, שתפלת האדם יכולה להיות על "כובד ראש" כפשוטו ("קאָפּ ווייטאַג"), ויכולה להיות על הכובד ד"רישא דכל רישין",

(283) ע"ז לה, ב.

(288) חולין ז, סע"ב.

(284) ראה "סיפורי חסידים" (להרש"י (289) אור"ת ר"פ ויגש (יט, ג [סנ"ו]). על זעורין) מועדים ע' 39 ואילך. וראה גם לעיל ס"ע 225. וש"נ.

(290) ברכות ל, ב.

(291) ראה לקו"ש חל"ד ע' 69 הערה 18.

וש"נ.

(292) ראה זח"ג יו"ד, ב. יא. א. רפט, ב.

(285) סג, א.

(286) אבות פ"ב מ"ב.

(287) משלי ג, ו.

לג. וממשיך "ומסרה ליהושע" — שבכאו"א צ"ל גם תכונתו של יהושע:

מעלתו של יהושע בנוגע לענין התורה [שהרי ודאי היו בו כו"כ מעלות, אבל המדובר כאן הוא בנוגע למעלותיו השייכות ללימוד התורה, ע"ד הנ"ל בנוגע למשה רבינו] היא — "לא ימיש מתוך האוהל"²³⁹.

והענין בזה (בנוגע לכאו"א מישראל) — שלאחר שישנה כבר תכונת הביטול (שהיא תכונתו של משה רבינו, כנ"ל), ישנה הוראה נוספת, שהלימוד צ"ל באופן ד"לא ימיש מתוך האוהל", היינו שאין לו שום ענינים אחרים, אלא כל ענינו הוא ה"אוהל" — לא ה"אוהל" שבו דן משה את העם "דין אמת לאמיתו" (כנ"ל סל"ב), אלא האוהל שבו הי' ענין לימוד התורה.

ובדוגמת מארז"ל²⁴⁰ "לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן" — דלכאורה אינו מובן איך אפשר לומר כן, שהרי התורה ניתנה לכל בני²⁴¹. אלא הביאור בזה — שענין זה הוא הוראה לכאו"א מישראל, שבעת לימוד התורה עליו להיות במעמד ומצב שבדוגמת "אוכלי המן": "אוכלי המן" — קאי על דור המדבר, שמזונם הי' להם מן המוכן, ולכן לא היו להם שום דאגות, ולא היו צריכים להתעסק בשום ענין אחר מלבד לימוד התורה [אמנם הי' אצלם גם ענין המצוות, אבל עיקר ענינם הי' לימוד התורה; משא"כ לאחר הכניסה לא"י, שאז התחיל הסדר דחרישה וזריעה וכו' — הנה אף שגם אז הי' ענין לימוד התורה בהפלאה, אבל עיקר הענין הי' קיום המצוות].

וזהו "לא ניתנה תורה .. אלא לאוכלי המן" — שלימוד התורה של איש ישראל צריך להיות באופן שאין לו שום דאגות, אלא בשעת הלימוד ה"ה באופן ד"תורתו אומנתו"²⁴². וזהו תכונתו של יהושע, שצ"ל בכאו"א מישראל בתור הכנה ללימוד התורה — "לא ימיש מתוך האוהל".

לד. וממשיך "ויהושע לזקנים":

ב' הענינים הנ"ל דמשה ויהושע — אינם אלא הכנה לעצם הלימוד; אבל בזה בלבד אין די, וצ"ל גם הענין ד"זקנים" — זקן זה שקנה חכמה²⁴³, היינו שהתורה נעשית באופן של קנין אצל הלומד.

וענין זה נעשה ע"י היגיעה בתורה, כי עי"ז שמשקיע טרחא ויגיעה בתורה, נעשית התורה אצלו באופן של קנין, דבר שהוא שלו לגמרי

(242) שבת יא, א.

(239) תשא לג, יא.

(243) קידושין לב, ב.

(240) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.

(241) ראה לעיל ע' 64. וש"נ.

(זיינער אַ זאָך)²⁴⁴ — לא כמו שואל וכיו"ב, ואפילו לא כמקבל מתנה, שאף ש"אי לאו דעביד נייחא לנפשי" לא הוה יהיב לי' מתנתא²⁴⁵, מ"מ אין זה כמו לוקח ממש, שהרי מתנה יכולה להיות גם באופן ד"מתנה ע"מ להחזיר", ש"שמה מתנה²⁴⁶, משא"כ בלוקח נעשה המקח שלו לגמרי ואין המוכר יכול לחזור בו, מאחר ששילם תמורתו.

וזוהי ההוראה מדברי המשנה "ויהושע לזקנים", שבכא"א מישאל צ"ל גם תכונת ה"זקנים" — "זה שקנה חכמה", ענין היגיעה בתורה.

לה. וממשיך "זקנים לנביאים":

כדי "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא"²⁴⁷ — יש צורך בסייעתא דשמיא מיוחדת שלא להכשל בזה כו', וכמארז"ל²⁴⁸ "וה' עמו²⁴⁹ — שהלכה כמותו", היינו שכדי לכוון את ההלכה לאמיתתה צ"ל הענין ד"וה' עמו", אשר ענין זה, כפי שבא לידי ביטוי ("ווי דאָס שטעלט זיך אויס") בדור שלם, הוא ענין הנביאים.

לו. וממשיך "ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה":

ענינים של אנשי כנסת הגדולה הוא — שעסקו בפסיקת דינים בפועל, ותיקנו תקנות וכו'.

והענין בזה — כמארז"ל²⁵⁰ "אין למדין הלכה.. עד שיאמרו לו הלכה למעשה", כי לימוד התורה בענין הנוגע למעשה בפועל הוא באופן נעלה הרבה יותר. וכמבואר בהמשך תרס"ו²⁵¹, שכשהאדם יודע שע"פ פסק-דינו עתידים לעשות מעשה, "אז העיון והיגיעה ביותר, לידע את השכלי לאמיתתו ביותר, בכדי שיהי' הפס"ד אמיתי", לפי "שירא מאד לנפשו אולי לא יכוין ח"ו לאמיתתו של דבר", ואזי עלול אדם להיכשל על-ידו בפועל, וממילא ה"ה מדייק בלימודו באופן נעלה הרבה יותר.

וכידוע הסיפור²⁵² (שסופר כבר כמה פעמים²⁵³) אודות הנודע ביהודה, שכשביקשו למנותו לרב בפראָג, והי' זה בצעירותו, בחנוהו ע"י כל מיני שאלות, ועל כל השאלות השיב כראוי, מלבד שאלה אחת שעלי' לא השיב כראוי. וכששאלוהו: היתכן? — השיב שמסתמא לא היתה השאלה נוגעת למעשה, וכך הוה.

(244) ראה ע"ז יט, א ובפרש"י.
(245) ראה מגילה כו, ב. גיטין ג, ב. ב"מ.
טז, א. ב"ב קנו, א.
(246) סוכה מא, ב. וש"נ. טושו"ע או"ח.
סתרינ"ח ס"ד.
(247) יומא כו, א.
(248) סנהדרין צג, ב.
(249) שמואל"א טז, יח. יח, יד.
(250) ב"ב קל, ב.
(251) ע' תו [תקלד].
(252) ס' "מופת הדור" (פיעטרקוב, תרצ"ד) ע' כד ואילך.
(253) ראה גם תר"מ חפ"ב ע' 171 ואילך. וש"נ.

אין מקום שיצער עצמו מדבר מסויים, שהרי "מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא"²⁷⁷, וכשמצער עצמו ופורש מדבר מסויים שישנו בעולם, ה"ה כפורש מהעולם בכללותו.

ומה שטוען שאין זה אלא למשך שלושים יום בלבד — אין זו טענה, כי ברגע אחד יכול להפוך את העולם כולו²⁷⁸, וממילא גם התעסקותו עם עניני העולם צריכה להיות בכל רגע, כדי שבאותו רגע יוכל לברך ברכת הנהנין וכיו"ב, אשר ברכה זו קשורה עם אכילת דבר גשמי ע"י גופו הגשמי (מלבד ברכות הריח, ש"הנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו"²⁷⁹).

מ. ומה ש"הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין"¹⁴⁵ — אין זה סותר להמבואר לעיל (שהענין ד"ציער עצמו מן היין" הוא חטא), כי אצל "הרואה סוטה בקלקולה" אין הנזירות ענין של צער, כיון שנזירותו היא כדי לתקן עצמו.

והענין בזה:

כאשר האדם "רואה סוטה בקלקולה" — הרי זה ראי' שיש לו שייכות לזה, דאל"כ לא הי' רואה זאת. וכידוע תורת הבעש"ט²⁸⁰ שכל אדם הוא "מראה" לחברו ("א' צווייטער איז א' שפיגל"), וכשרואה אצל הזולת דבר בלתי-רצוי — הרי זו ראי' שגם אצלו ישנו ענין זה, עכ"פ בדקות דדקות, כי אילו לא היתה לו שום שייכות לזה — לא הי' רואה זאת אצל זולתו. [ולכן בהיותה למעלה אין הנשמה יכולה לראות רע כלל, מאחר שאין לה שייכות לזה. וע"ד שמלאך אינו יכול לראות דבר גשמי (דאף שיודע אודות המציאות דגשמיות, אינו יודע מהותה), מאחר שאין לו שייכות לזה.

— בנוגע להקב"ה לא שייך לומר כן, שהרי "אם יוצר עין הלא יביט"²⁸¹; אבל נשמה ומלאך — אינם יכולים לראות ענינים שאין להם שום שייכות אליהם.

וכידוע הסיפור (שנזכר גם במאמר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע²⁸²) אודות הרה"צ ר' נחום מטשערנאָביל, שפעם אחת, בהיותו בביתו בליל שבת, אף שהי' שם נר דולק, לא יכול הי' לראות, והוצרך למשש את הכתלים וכו'. וכששאלוהו: הרי יש כאן נר דולק? — השיב שאינו רואה את הנר, מאחר שהודלק באופן שאסור לישראל ליהנות ממנו. ופירש בזה

(277) ב"ק סה, א.
(278) ראה קידושין מ, ריש ע"ב. רמב"ם.
(279) ה' תשובה פ"ג ה"ד.
(280) ראה כש"ט בהוספות סקע"ה"ו. וש"נ.
(281) תהלים צד, ט.
(282) ד"ה כי נער ישראל תרס"ו (סה"מ תרס"ו ע' לו). וש"נ.
(277) ב"ק סה, א.
(278) ראה קידושין מ, ריש ע"ב. רמב"ם.
(279) ה' תשובה פ"ג ה"ד.
(280) ראה כש"ט בהוספות סקע"ה"ו. וש"נ.
(281) תהלים צד, ט.
(282) ד"ה כי נער ישראל תרס"ו (סה"מ תרס"ו ע' לו). וש"נ.

כוונת רש"י היא לתרץ קושיא שעלולה להתעורר אצל "בן חמש למקרא" — איך אפשר לומר שהענין ד"ציער עצמו מן היין" הוא חטא, עד כדי כך שצריך להביא עליו קרבן, דלכאורה מה הרעש בזה שציער עצמו מן היין למשך שלוש יום בלבד¹⁷¹!

וע"ז מתרץ רש"י, שמימרא זו נאמרה ע"י ר"א הקפר, שע"פ שיטתו במקום אחר יובן הטעם שענין זה נחשב חטא:

בפרקי אבות²⁷² מצינו מאמר נוסף של ר"א הקפר — "הילודים למות והמתים לחיות .. הוא המבין הוא הדיין .. ועל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת כו'". ולכאורה אינו מובן מה רצונו בזה, דלכאורה: (א) הענין ד"על כרחך אתה חי כו'" — הוא לכאורה ענין של נסתרות, ומה שייכותו לפרקי אבות — "מילי דחסידותא"²⁷³? (ב) מהו הצורך לומר "הוא הדיין" — דבר הידוע לכל?

והביאור בזה — בהקדמת שאלה נוספת²⁷⁴: "על כרחך אתה חי" ו"על כרחך אתה מת" — הם לכאורה שני הפכים, ואיך ייתכנו שניהם יחד? ובלשון רבנו הזקן בספר התניא²⁷⁵: "ואלא איך יהי רצונו?"

אלא הביאור בזה הוא:

אמנם מלכתחילה "על כרחך אתה חי" — הנשמה אינה רוצה לירד למטה בעוה"ז, שהרי טוב לה יותר למעלה;

אבל לאחר שכבר ירדה למטה בעוה"ז — הנה בידעה שהקב"ה הוא ששלחה לשם ("הוא הדיין"), ורצון העליון הוא שתהי' למטה דוקא, והרי הקב"ה הוא "עצם הטוב, ומטבע הטוב להיטיב"²⁷⁶, וא"כ בהכרח שירידה זו היא צורך עלי' (ובאופן שהדרך היחידה לבוא לידי עלי' זו היא ע"י הירידה) — הרי גם היא עצמה חפצה בזה,

ועד כדי כך, שאפילו כשבא אל האדם מלאך המות, שעושה את מלאכתו בשליחותו של הקב"ה — מרעיש הוא כנגדו וטוען שרצונו להישאר למטה בעוה"ז ("על כרחך אתה מת"), בידעו שרצון העליון הוא שיהי' למטה.

ועפ"ז יובן הטעם שלשיטת ר"א הקפר הענין ד"ציער עצמו מן היין" נחשב לחטא: מאחר שהכוונה היא שהאדם יהי' למטה בעוה"ז, ושם גופא לא יהי' פרוש מהעולם, אלא יתעסק עם עניני העולם — הרי

(272) ספ"ד.

(273) ראה ב"ק ל, א.

(274) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש (בהערה).

ח"ד ע' 1217 ואילך. וש"נ.

(275) ספ"נ.

(276) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334

וכששאלוהו מנין ידע שהדבר לא הי' נוגע למעשה, ביאר את דבריו:

כל אימת שרב פוסק שאלה בהלכה, לכאורה יש מקום לשאול: איך אפשר לסמוך על אדם שיכוון לרצון העליון, והרי אינו אלא בשר-ודם? אלא הביאור בזה הוא, שמאחר שהדבר נוגע למעשה, מסייע לו הקב"ה לכוון את ההלכה לאמיתתה, כדי שלא יבואו להיכשל ע"י פסק-דינו (שהרי הלה אינו אשם בפסק-דינו של הרב...). אבל כאשר הדבר אינו נוגע למעשה בפועל, אלא רק לכבודו של הרב — אין הקב"ה מחוייב לקנא ("זיך אָננעמען") לכבודו של הרב, וממילא יתכן שייכשל. ונמצא, שבדבריו "משה קבל תורה מסיני כו'", עד "ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה" — מונה התנא (כאמור) את תכונות הנפש הנצרכות ללימוד התורה כדבעי.

לז. וממשיך במשנה — "הם אמרו שלשה דברים כו'":

ההוראה הראשונה שמורים אנשי כנסת הגדולה (שענינם להורות הוראות וכו', כנ"ל) — היא שישנם שלשה דברים: (א) הקב"ה — נתן התורה, (ב) האדם הלומד תורה ופוסק את הדין, (ג) ה"חפצא" — העולם, שעליו חל הפס"ד (וע"ד לשון הרמב"ם בתחלת ספרו: "והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים כו'" — היינו שישנו "ממציא כל נמצא", וישנם "הנמצאים").

[וע"ד שמצינו "שלשה דברים" בדין — התובע, הנתבע והדיין; וכן בב"ד צ"ל שלשה דיינים, משא"כ ב"ד של שניים הוא "בית דין חצוף"²⁵⁴. ועד"ז באדם עצמו, שישנו היצר הרע, היצר הטוב, והשלישי המכריע ביניהם].

כלומר: אדם עלול לטעון שישנם רק שני דברים — הוא והקב"ה (ע"ד הלשון ב"תורת שלום"²⁵⁵: "[ער] ווייס פון גאָרנישט, ער ווייס נאָר: ער און דער אויבערשטער"). ועל זה היא ההוראה במשנה, שבמה דברים אמורים — כל זמן שלא הגיע להוראה; אבל כשהגיע להוראה — עליו לדעת שישנם שלשה דברים, היינו שישנו גם עולם, והוא מחוייב לפעול פעולתו בעולם.

ועדיין עלול הוא לחשוב, ששלשה דברים אלו מרוחקים בתכלית זה מזה: הקב"ה נמצא "ברקיע השביעי", ולאדם אין שום שייכות אליו; ועד"ז לאדם אין צורך בשייכות עם העולם, שהרי הוא באין-ערוך למעלה

(254) כתובות כב, רע"א. וש"נ.

(255) ע' 194.

מהעולם (כמארוז"ל²⁵⁶ "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"), ולמה לו לירד להתעסק עם העולם?

ועל זה אומרים לו, ששלשה דברים אלו הם בהשוואה — הוא מחוייב לירד ולהתעסק עם העולם, כיון שגם הקב"ה משפיל עצמו כדי להתעסק עם העולם!

ועד כדי כך, שנוגע להקב"ה מצבו של טלית קטן שלובש ילד קטן [אפילו פחות מבן ג' שנים — שגם אז, כשלובש ט"ק, צריך הט"ק להיות כדבעי; אלא שמבן ג' שנים ומעלה "נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק"²⁵⁷] — שיהיו בו (אמנם לא השיעור דאמה על אמה²⁵⁸, שאינו לפי ערכו של הקטן, אבל עכ"פ) ארבע כנפות וציצית כדבעי כו', כולל — בנוגע לענינים של הידור מצוה, שחינוך הילדים צ"ל גם בענינים אלו (וכידוע²⁵⁹ השקו"ט אם החינוך צ"ל רק בנוגע לעצם המצוה, או גם בפרטי המצוה ובהידור מצוה).

[והמדובר²⁶⁰ בנוגע להדלקת נש"ק שילדה קטנה תדליק רק נר אחד — אין זה משום שאצלה אין צורך בהידור מצוה של הדלקת שני נרות, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור²⁶¹, אלא מפני שעלולים לצאת מזה ענינים בלתי-רצויים כו'. ובפרט שעיקר המצוה הוא בהדלקת נר אחד, כלשון חז"ל²⁶² "הדליקו את הנר", וכן בנוסח הברכה — "אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר", לשון יחיד, ולא "נרות"].

לח. ולאח"ז מונה המשנה ג' הוראות שאמרו אנשי כנסת הגדולה:

(א) "היו מתונים בדין"²⁶³:

גם הוראה זו קשורה עם ענין החינוך — שענין החינוך צ"ל באופן של מתניות, שהמחנך משפיל עצמו לדרגתו של הילד, מקרבו ומלמד אותו לפי מדרגתו, ובאופן של "שמאל דוחה וימין מקרבת"²⁶⁴, כי אם תהי' ההנהגה באופן ד"שמאל דוחה" בלבד — עלולים לצאת מזה ענינים בלתי-רצויים.

(256) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).
 (257) אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ חי"ג ע' שנה (וש"נ) — נעתק ב"היום יום" ד אייר.
 (258) ראה סידור אדה"ז הלכות ציצית.
 (259) ראה רמ"א או"ח סו"ס תרעה. מג"א שם סתרע"ז סק"ח ובמחה"ש שם. וראה גם אג"ק ח"ל ע' כח. מכתב ימי חנוכה שנה זו (שם חל"א ע' ע). וש"נ. אנציק' תלמודית (כרך טז) ערך חנוך ס"א (ס"ע קסג ואילך). וש"נ.
 (260) בהבא לקמן — ראה בארוכה אג"ק ח"ל ע' כח ואילך.
 (261) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרס"ג. וש"נ. וראה גם אג"ק שם ע' כט.
 (262) שבת לז, א (במשנה). וראה שו"ע אדה"ז שם קו"א סק"ה.
 (263) חסר קצת (המו"ז).
 (264) סוטה מז, א. וש"נ.

ולדוגמא: כשמלמדו "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"¹³⁷ — לא יאמר לו ש"שמים" ו"ארץ" הם ז"א ומלכות²⁶⁵, וכשיגדל יבין הכוונה בזה (כמנהג כמה מלמדים²⁶⁶)...

— כשיגדל הילד — אכן ילמד באופן זה, אבל בקטנותו צריך המלמד ללמדו בפשטות: "שמים" — קאי על שמים כפשוטם ("הימל"), שאותם יראה הילד כשיצא החוצה לרחוב, ו"ארץ" — קאי על הארץ כפשוטה ("ערד"), שעלי' הוא עומד, ונוסף לזה ישנם "את השמים" — לרבות צבאיהם²⁶⁷, השמש והכוכבים וכו'. ויבאר לו, שעיקר התעסקותו מתוך חיות ולהט ("זיך קאָכן") צ"ל לא ב"שמים" ו"ארץ" עצמם, אלא בפסוק.
 (ב) "והעמידו תלמידים הרבה":

עלול אדם לחשוב, שמאחר שענינם של אנשי כנסת הגדולה הוא הוראה (כנ"ל סל"ו), והרי "אלף בני אדם נכנסין למקרא, יוצאין מהן מאה למשנה, יוצאין מהן עשרה לגמרא, יוצא מהם אחד להוראה"²⁶⁸ — למה עליו להתעסק עם כל האלף הראשונים? מוטב שיבחר מהם את האחד שעתיד לצאת להוראה, וילמד אותו בלבד!

וע"ז היא ההוראה — "והעמידו תלמידים הרבה", ככל האפשרי, כי כדי שיהי' אחד שיוצא להוראה — צריכים להיות תחלה "עשרה לגמרא" (ש"יוצא מהם אחד להוראה"), וכדי שיהיו "עשרה לגמרא" — צ"ל תחלה "מאה למשנה", וכדי שיהיו "מאה למשנה" — צ"ל תחלה "אלף למקרא", ורק אז סו"ס "יוצא מהם אחד להוראה".

(ג) "ועשו סייג לתורה":

מכיון שצ"ל "והעמידו תלמידים הרבה", והלימוד עמהם צ"ל באופן ד"היו מתונים בדין" — עלול אדם לחשוב שיניח לכאו"א מהם להתנהג כרצונו. וע"ז היא ההוראה "ועשו סייג (גדר²⁶⁹) לתורה", וכמ"ש הרמב"ן²⁷⁰ שיתכן מצב של "נבל ברשות התורה", ולכן צ"ל ענין של סייג וגדר, לידע שגם מה שמותר אין צריכים ("דאָס וואָס מ'מעג דאַרף מען אויך ניט")²⁷¹, וכענין "יזיר עצמו מן היין"¹⁴⁵.

לט. ובהמשך לזה — כאן המקום לבאר הטעם שהביא רש"י את שמו של בעל המימרא ד"ציער עצמו מן היין"¹⁴³ — ר' אלעזר הקפר (כנ"ל ס"ח):

(265) ראה זח"א רנו, ב. ובכ"מ.
 (266) ראה גם תר"מ חל"ג ע' 429 הערה.
 (267) ראה סה"ש קיץ ה"ש ע' 153. תש"ב.
 (268) ס"ע 126. תש"ה ע' 72. אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ.
 (269) ח"ד ע' עד (נעתק ב"היום יום" כה אד"ש). ועוד.
 (270) ראה פרש"י שם, יד.
 (271) ויק"ר רפ"ב. קה"ר פ"ז, כח.
 (269) רע"ב שם.
 (270) ר"פ קדושים.
 (271) ראה סה"ש קיץ ה"ש ע' 153. תש"ב.
 (267) ראה פרש"י שם, יד.
 (268) ויק"ר רפ"ב. קה"ר פ"ז, כח.